

קנין חצר בקטן ובקטנה

שיעור זה קשור לכללים:

מקורות פנימיים לסוגיות הגמרא

תפוחי זהב במשניות כסף

מה אומרת לי הסוגיא?

תמצית השיעור: קנין חצר של אשה הוא משום יד, ושל איש הוא משום שליחות. השינוי תמוה ביותר. ביאור הדברים על פי עניינם הפנימי של האיש והאשה. האיש מוציא מן הבית החוצה, והחצר משמשת אותו לשליחותו בעולם. האשה מקבלת ובונה את הבית פנימה, והחצר משמשת לה כיד שהיא כלי קיבול.

הצעת הסוגיא

הגמרא (בבא מציעא י" ע"ב) דנה בקנין חצר בקטנה:

ואמר ריש לקיש משום אבא כהן ברדלא: קטנה אין לה חצר, ואין לה ארבע אמות. ורבי יוחנן משום רבי ינאי אמר: יש לה חצר ויש לה ארבע אמות. במאי קמיפלגי? מר סבר: חצר משום ידה איתרבאי, כי היכי דאית לה יד - חצר נמי אית לה. ומר סבר: חצר משום שליחות איתרבאי, וכי היכי דשליחות לית לה - חצר נמי לית לה... ומי איכא למאן דאמר חצר לאו משום ידה איתרבאי? והתניא: ידה - אין לי אלא ידה, גגה חצירה וקרפיפה מנין? תלמוד לומר ונתן - מכל מקום. לענין גט כולי עלמא לא פליגי דחצר משום ידה איתרבאי, כי פליגי לענין מציאה. מר סבר: ילפינן מציאה מגט, ומר סבר: לא ילפינן מציאה מגט. ואיבעית אימא: בקטנה כולי עלמא לא פליגי דילפינן מציאה מגט, והכא בקטן קא מיפלגי. מר סבר: ילפינן קטן מקטנה, ומר סבר: לא ילפינן קטן מקטנה. ואיבעית אימא: מר אמר חדא, ומר אמר חדא, ולא פליגי.

נעיינ במסקנת הסוגיא, כפי שהובאה על ידי פוסקי ההלכה.

הרי"ף כתב (ה' ע"א מדפי הרי"ף):

ואמר ריש לקיש משום אבא כהן ברדלא: קטנה אין לה חצר ואין לה ארבע אמות, ור' יוחנן משום ר' ינאי אמר: יש לה חצר ויש לה ארבע אמות. והלכתא קטנה יש לה חצר ויש לה ד' אמות, אבל קטן אין לו חצר ואין לו ארבע אמות, דחצר דקטנה משום ידה אתרבאי, דכתיב "וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה", ותניא אין לי אלא ידה, גגה חצרה וקרפיפה מנין, תלמוד לומר "ונתן", מכל מקום, וילפינן מציאה מגט, וכשם שחצרה כידה לענין גט כך חצרה כידה לענין מציאה, אבל חצר דגברא משום שליחות אתרבאי, וקטן הואיל ואין לו שליחות אין לו חצר ואין לו ארבע אמות, דלא ילפינן קטן מקטנה.

ובאופן דומה כתב הרמב"ם (הל' גזלה ואבדה פי"ז ה"י):

קטנה יש לה חצר ויש לה ארבע אמות, וקטן אין לו חצר ואין לו ארבע אמות, מפני שחצר של קטנה מידה למדנוה, שכדרך שהיא מתגרשת בגט המגיע לידה כך מתגרשת בגט המגיע לחצרה, וכשם שיש לה חצר לענין הגט כך יש לה לענין מציאה, וארבע אמות של אדם כחצירו לענין מציאה. אבל האיש למדנו שחצירו קונה לו משלוחו, כדרך שקונה לו שלוחו כך תקנה לו חצירו, והקטן הואיל ואינו עושה שליח כך אין חצירו ולא ארבע אמות שלו קונין לו עד שתגיע מציאה לידו.

פסק זה הוא תמוה ביותר בסברא, וכפי שמקשה בספר "בית ישי" (סי' צ"ז) בשם האחרונים:

גוף סברת הש"ס בב"מ דמחלק בין איש לאשה תמוה מאוד, מה ראה כאן לחלק יותר מכל התורה, דכל היכא שמצינו דין ומשפט הנאמר אצל איש או אצל אשה אטו נחלק ביניהם.

מהי הסברא לחלק בין המקור לקנין חצר באשה ובין המקור לקנין חצר באיש, והרי "השוה הכתוב אשה לאיש לכל דינים שבתורה"? ! (קידושין ל"ה ע"א).

כיצד יש לעיין כדי לעמוד על ביאור הסוגיא?
פעמים שקושיא מעין זו מצטרפת לקושיות נוספות בסוגיית הגמרא, וכולן יחד מכוונות לדרך הסתכלות מעמיקה על הסוגיא, שעל ידה מתיישבות השאלות.
בסוגיא זו אין זה כך. אין בסוגיא זו קשיים רבים. על כן נראה שיש ללכת בדרך שונה. יש לעיין בעומק הפנימי של הדברים, ובמבט של פנימיות התורה הדברים מתיישבים.
נעיין אפוא, במשמעותה של החצר, ובהבדל שיש בין היד - המשמשת את האשה כמקום לקבלת הקנין, ובין השליחות, שדרכה קונה האיש.

שני צדדים בחצר

אמרו חכמים בזה"ק (ח"ב, נ"ז ע"א בתרגום):

"מי בקש זאת מידכם", מה בא לומר? אלא מי שבא לייחד השם הקדוש העליון, צריך לייחד מצד "זאת", כמו שכתוב: "בזאת יבא אהרן אל הקדש", כדי שיזדווגו כאחד אלו השניים, צדיק וצדק, בזיווג אחד, כדי שיתברכו הכל מהם, ואלו נקראים "חצריך", כמו שכתוב: "אשרי תבחר ותקרב ישכן חצריך".

הצדיק והצדק הם שתי בחינות, יסוד ומלכות (עי' בפירוש הסולם שם), ושתייהן כאחד נקראות חצר, שעל כן יש שתי חצרות - "חצריך". היסוד קשור לצד של האיש, המשפיע, והמלכות היא בחינת נוקבא, המקבל. נמצא, שחצר כוללת בתוכה שתי בחינות, והן מתאימות לשתי הבחינות של איש ואשה.

בספר "קהלת יעקב" (מפתח לחכמת הקבלה) מובא, שמקום הוא בחינת מלכות, ושליח הוא בחינת יסוד¹. נמצא, אפוא, שבחינת חצר מצד האיש, מתאימה לענין השליח, ובחינת חצר מצד האשה מתאימה לענין המקום - היד. מובן, אפוא, שחצר דגברא משום שליחות איתרבאי, וחצר דאיתתא משום יד איתרבאי, שכן חצר כוללת בתוכה שתי בחינות, וכל אחד הולך על פי הצד השייך לעניינו.

לאור דברים אלו, יש לבאר את הדברים כפי שהם בהנהגת העולם. תפקידיהם ופעולותיהם של האיש והאשה שונים. האשה, "כָּל כְּבוֹדָה בַּת מְלֶךְ פְּנִימָה" (תהלים מ"ה, י"ד). היא "עֵקֶרֶת הַבַּיִת" (תהלים קי"ג, ט'). עבודתה היא בבנין הבית. האיש לעומת זאת, מופקד על היציאה החוצה, על בנין העולם ותיקונו. את האור שבבית מוציא האיש אל העולם ומשלים את החסר בעולם על ידי התורה והמצוות. על כן נצטוו האיש במצוות ואשה פטורה מהן על דרך הכלל. האשה מכניסה מן החוץ אל הבית פנימה, והאיש מוציא מן הבית אל העולם החוצה.

לאור התפקידים השונים בבית, יש לבחון את היחס אל החצר - של האשה ושל האיש. החצר נמצאת בתווך, בין הבית ובין רשות הרבים. היא משמשת את האיש כשהוא מוציא מן הבית החוצה, והיא משמשת את האשה בהכניסה מרשות הרבים פנימה. מבחינת האשה החצר היא מקום של קבלה - האשה מקבלת מן העולם, והיא משתמשת אף בחצר למילוי תפקיד זה. מבחינת האיש החצר היא חלק מן הנתינה והשליחות שהוא ממלא בעולם. מובן, אפוא, שמבחינת האשה החצר היא מקום המשמש לקבלה - והיא משום יד, האבר שתפקידו לקבל. מבחינת האיש החצר היא משום שליחות - היא חלק מן התפקיד שהוא ממלא כלפי חוץ.

¹ עיי"ש בערך "מקום" ובערך "שליח".

בתוך פירוט הכלים שנעשו למשכן נאמר (שמות ל"ה, י"ז):

אֵת קִלְעֵי הַחֹצֵר אֶת עֲמֻדָיו וְאֶת אֲדָנֶיהָ וְאֶת מָסַךְ שַׁעַר הַחֹצֵר.

ביחס לעמודים נאמר לשון זכר, וביחס לאדנים לשון נקבה. מפרש רש"י:

אֵת עֲמֻדָיו וְאֶת אֲדָנֶיהָ - הרי חצר קרוי כאן לשון זכר ולשון נקבה, וכן דברים הרבה.

החצר קרוי בלשון זכר ובלשון נקבה, כיון שיש בה שתי בחינות שונות, בחינה של האיש ובחינה של האשה.

עיון מלמד כי הדברים מדוייקים ושקולים. העמודים והאדנים משלימים זה את זה כזכר ונקבה. האדן הוא הכלי המקבל את העמוד אל תוכו. מובן מדוע ביחס לעמוד משמשת החצר בלשון זכר, וביחס לאדנים בלשון נקבה.